

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

ФАКУЛЬТЕТ АГРАРНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Перший проректор Національного
університету біоресурсів і
природокористування України, професор,
академік НААН

І.І. Ібатулін

2020 р.

РОЗГЛЯНУТО І СХВАЛЕНО

на засіданні Вченої ради факультету
аграрного менеджменту
Протокол № 2 від "19" 06 2020 р.

Декан факультету аграрного менеджменту
А.Д. Остапчук

на засіданні кафедри маркетингу та
міжнародної торгівлі

Протокол № 11 від "12" 06 2020 р.
Завідувач кафедри Р.І. Буряк

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
„РОЗВИТОК АГРОПРОДОВОЛЬЧИХ РИНКІВ В
УМОВАХ ВОІНТЕГРАЦІЇ

”

Галузь знань 07 Управління та адміністрування

Спеціальність 075 «Маркетинг»

Рівень вищої освіти третій освітньо-науковий рівень

Факультет аграрного менеджменту

Кафедра маркетингу та міжнародної торгівлі

Розробник: професор, д. е. н., професор Збарський В.К.

(посада, науковий ступінь, вчене звання)

Київ – 2020

1. Опис навчальної дисципліни

РОЗВИТОК АГРОПРОДОВОЛЬЧИХ РИНКІВ **В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ**

Галузь знань, форма навчання, спеціальність, спеціалізація		
Галузь знань	05 Соціальні та поведінкові науки	
Форма навчання	денна та заочна	
Спеціальність	075 «Маркетинг»	
Освітня програма	Маркетинг	
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	Дисципліна професійної підготовки	
Загальна кількість годин	150	
Кількість кредитів ECTS	5	
Кількість змістових модулів	2	
Курсовий проект (робота) (за наявності)	-	
Форма контролю	екзамен	
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм навчання		
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Рік підготовки (курс)	1	1
Семестр	2	2
Лекційні заняття	20 год.	20 год.
Практичні заняття	20 год.	20 год.
Самостійна робота	110 год.	110 год.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

Робоча навчальна програма дисципліни «Розвиток агропродовольчих ринків в умовах євроінтеграції» – є вибірковою дисципліною за вибором студента відповідно до навчального плану.

Метою навчальної дисципліни «Розвиток агропродовольчих ринків в умовах євроінтеграції» є формування у слухачів сучасних знань теоретико-методологічних основ регулювання аграрних ринків та практичних умінь й навичок застосування інструментів регулювання з метою збалансування інтересів всіх учасників аграрних відносин (виробників, споживачів та держави) для подальшого стабільного розвитку сільського господарства в умовах глобальних змін зовнішнього середовища.

Завданнями навчальної дисципліни є:

- набуття вмінь і знань теоретико-методологічних основ регулювання аграрних ринків та розробки пропозицій щодо застосування інструментів регулювання з метою збалансування інтересів всіх учасників аграрних відносин (виробників, споживачів та держави).
- вивчення механізмів та інструментів регулювання аграрних ринків та оцінка наслідків їх застосування для виробників сільськогосподарської продукції, споживачів та держави;
- вивчення передового зарубіжного та набутого вітчизняного досвіду щодо регулювання аграрних ринків на принципах Світової організації торгівлі (СОТ);
- вивчення нормативно-правової бази регулювання аграрних ринків;
- аналіз механізмів регулювання аграрних ринків мінеральний добрив, паливо-мастильних матеріалів, засобів захисту рослин;
- обґрунтування ефективності державної підтримки ринків АПК.

Об'єктом вивчення дисципліни є процес розвитку агропродовольчих ринків в умовах євроінтеграції.

Предметом дисципліни «Розвиток агропродовольчих ринків в умовах євроінтеграції» є сукупність теоретичних, методичних та практичних аспектів регулювання ринків в умовах євроінтеграції.

Вимоги до знань та вмінь, засвоєних слухачами в результаті вивчення дисципліни аспірант (здобувач) повинен:

знати та розуміти основні аспекти формування пропозиції на внутрішньому сегменті агропродовольчого ринку України.

знати та вміти використовувати законодавче та нормативно-правове забезпечення регулювання агропродовольчих ринків в умовах євроінтеграції.

знати специфіку інструментів аграрної політики щодо регулювання агропродовольчого ринку в контексті європейської інтеграції.

знати та вміти здійснювати аналіз виробництва агропродовольчої продукції.

знати основні засади формування ефективної антикартельної та антикорупційної політики у сфері регулювання аграрних ринків.

вміти здійснювати аналіз тенденцій розвитку торговельної політики членів СОТ.

знати та вміти використовувати механізми регулювання основних ринків продукції рослинництва і тваринництва.

Також аспірант (здобувач) повинен вміти:

- розробляти пропозиції (проекти регіональних і галузевих програм, нормативно-правових актів тощо) щодо удосконалення аграрних відносин, застосовуючи комплексний підхід до аналізу державної аграрної політики та використовуючи базові знання з державного регулювання аграрними відносинами та науково-обґрунтований понятійний апарат;
- готувати практичні рекомендації органам державної влади і місцевого самоврядування щодо вибору ефективних механізмів регулювання аграрними відносинами;
- прогнозувати наслідки реалізації програм розвитку аграрних ринків ресурсів, аграрного сектору за допомогою системного аналізу, застосовуючи результати моніторингу, узагальнення показників їх розвитку;
- готувати аналітичні довідки, пропозиції, доповіді щодо розвитку аграрних ринків з урахуванням світових тенденцій та національних інтересів України;
- вживати заходи до запровадження кращих форм і методів діяльності органів державного управління, виходячи зі змісту державно-управлінських технологій;
- висловлювати, обґрунтовувати і відстоювати власну позицію стосовно розвитку аграрних відносин в Україні на основі ціннісного відношення до історичного минулого й сучасного розвитку країни.

Також аспірант (здобувач) повинен знати:

- теоретико-методологічні основи регулювання аграрних ринків;
- основні чинники, перебіг та наслідки для суспільства перетворень в аграрній сфері;
- основні світові тенденції розвитку ринків АПК;
- взаємозв'язки аграрної політики, національних інтересів та національної безпеки.

Слухач має отримати навички щодо розроблення пропозиції, проектів програм, нормативно-правових актів щодо удосконалення аграрних відносин, застосовуючи комплексний підхід до аналізу діяльності аграрних ринків та використовуючи базові знання з державного регулювання аграрними відносинами та понятійний апарат; вибору ефективних механізмів управління аграрними відносинами; прогнозування наслідків реалізації програм розвитку територій, аграрного сектору за допомогою системного аналізу, застосовуючи результати моніторингу, соціологічних досліджень, узагальнення показників розвитку агропродовольчих ринків.

**Програма та структура навчальної дисципліни для:
– повного терміну денної та заочної форми навчання;**

Назви змістовних модулів і тем	Кількість годин											
	дена форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні засади розвитку агропродовольчих ринків в умовах євроінтеграції												
Тема 1. Науково-теоретична база регулювання розвитку агропродовольчих ринків	25	2	2			21	25	2	2			21
Тема 2. Основні цілі та інструменти регулювання агропродовольчих ринків	25	4	4			17	25	4	4			17
Тема 3. Концептуально-методологічні засади регулювання агропродовольчих ринків	22	4	4			14	22	4	4			14
Разом за змістовим модулем 1	72	10	10			52	72	10	10			52
Змістовий модуль 2. Основний інструментарій для розвитку агропродовольчих ринків в умовах євроінтеграції												
Тема 4. Формування системи регулювання ринків в умовах соціально-економічних трансформацій	24	2	2			20	24	2	2			20
Тема 5. Формування механізму регулювання ринків продукції рослинництва в Україні	28	4	4			20	28	4	4			20
Тема 6. Основні напрями удосконалення регулювання ринків ресурсів АПК в умовах глобальних змін зовнішнього середовища	26	4	4			18	26	4	4			18
Разом за змістовим модулем 2	78	10	10			58	78	10	10			58
Усього годин	150	20	20			114	150	20	20			114

Теми лекційних занять

Назва теми
<i>МОДУЛЬ 1. Теоретико-методологічні засади розвитку агропродовольчих ринків в умовах євроінтеграції</i>
<p>Тема 1. Науково-теоретична база регулювання розвитку агропродовольчих ринків. Основні категорії й поняття. Еволюція наукових поглядів на роль держави в регулюванні економічних процесів. Сутність поняття «регулювання» в контексті теорії і практики державного управління. Об'єктивна обумовленість державного протекціонізму щодо сільського господарства. Державна підтримка як чинник забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарського виробництва. Цілі, завдання, принципи державної політики України щодо врегулювання та удосконалення діяльності аграрних ринків в Україні.</p>
<p>Тема 2. Основні цілі та інструменти регулювання агропродовольчих ринків. Механізми регулювання попиту: стимулювання доходів населення; компенсація частини витрат на харчування населення; управління попитом спецспоживання та формування державного резерву; фінансові інтервенції; регулювання цін; зняття бар'єрів між регіональними та локальними ринками; стимулювання вертикальної інтеграції; інформаційне стимулювання попиту. Механізми регулювання пропозиції: прямі цінові субсидії виробникам; заходи щодо зниження витрат в сільському господарстві; пільгове кредитування (компенсація відсоткових ставок за користування кредитом); лізинг техніки; програмне управління; товарні інтервенції; збутова кооперація; прямі платежі в доход фермерам; квотування виробництва; обмеження на використання землі; оподаткування виробництва продукції; ліцензування учасників ринку; контроль за якістю продукції. Заходи організаційного, інфраструктурного та інформаційного характеру: розвиток біржової торгівлі; розвиток торгівлі деривативними інструментами; розвиток торгівлі складськими розписками; регулювання транспортних тарифів; субсидування зберігання; ліцензування сховищ; використання державної власності; ліцензування організацій гуртової і роздрібною торгівлі; інформаційне забезпечення агропродовольчих ринків. Механізми регулювання зовнішньоекономічної діяльності: тарифні методи регулювання, нетарифні методи регулювання.</p>
<p>Тема 3. Концептуально-методологічні засади регулювання агропродовольчих ринків. Національна агропродовольча система як об'єкт регулювання. Критерії ефективності державного регулювання сільськогосподарського виробництва. Методологічні підходи щодо оцінки ефективності державної підтримки сільськогосподарського виробництва. Еволюція формування системи державного регулювання сільськогосподарського виробництва в США та ЄС. Механізм регулювання сільськогосподарського виробництва в країнах з розвинутою ринковою економікою.</p>

МОДУЛЬ 2. Основний інструментарій для розвитку агропродовольчих ринків в умовах євроінтеграції

Тема 4. Формування системи регулювання ринків в умовах соціально- економічних трансформацій

Історичні аспекти формування механізму державного регулювання аграрного сектору економіки України. Трансформація механізму державного регулювання сільського господарства України при переході до ринкових відносин. Механізм бюджетного фінансування сільськогосподарського виробництва. Державна підтримка аграрного сектору економіки за допомогою спеціальних режимів та механізмів оподаткування.

Тема 5. Формування механізму регулювання ринків продукції рослинництва в Україні.

Формування механізму регулювання ринку паливно-мастильних матеріалів. Формування механізму регулювання ринку мінеральних добрив. Формування механізму регулювання ринку засобів захисту рослин.

Тема 6. Основні напрями удосконалення регулювання ринків ресурсів АПК в умовах глобальних змін зовнішнього середовища.

Методологічні підходи щодо удосконалення механізму державного регулювання сільськогосподарського виробництва. Прогнозування тенденцій розвитку ринків ресурсів АПК в Україні. Методичні підходи щодо обґрунтування обсягів державної підтримки для сільськогосподарського виробництва в розрізі основних видів ресурсів АПК. Формування системи державної підтримки сільського господарства в умовах інтеграції до світового економічного простору.

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Науково-теоретична база регулювання розвитку агропродовольчих ринків	5
2	Тема 2. Основні цілі та інструменти регулювання агропродовольчих ринків	3
3	Тема 3. Концептуально-методологічні засади регулювання агропродовольчих ринків	5
4	Тема 4. Формування системи регулювання ринків в умовах соціально-економічних трансформацій	5
5	Тема 5. Формування механізму регулювання ринків продукції рослинництва в Україні	5
6	Тема 6. Основні напрями удосконалення регулювання ринків ресурсів АПК в умовах глобальних змін зовнішнього середовища	5

ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Організація самостійної роботи слухача

Самостійна робота слухачів – один з основних засобів оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від аудиторних навчальних занять.

Головною метою самостійної роботи є закріплення, розширення та поглиблення набутих у процесі аудиторної роботи знань, вмінь та навичок, а також самостійне вивчення та засвоєння нового матеріалу під керівництвом викладача, але без його безпосередньої участі.

Питання, що виникають у слухачів стосовно виконання запланованих завдань, вирішуються на консультаціях, які проводяться згідно з графіками, затвердженими кафедрою.

Самостійна робота слухачів над навчальною дисципліною «Розвиток агропродовольчих ринків в умовах євроінтеграції» включає такі форми:

- самостійне вивчення тем;
- самостійна робота з літературними джерелами з метою кращого засвоєння програмного матеріалу після відвідування лекцій;
- підготовка обов'язкових модульних завдань;
- практична підготовка та оформлення виконання практичних завдань;
- підготовка вибіркового дослідницького завдання на базі критичного огляду наукових публікацій, розробки пропозицій щодо вирішення актуальних проблем або прогнозів за обраною тематикою;
- систематизація вивченого матеріалу дисципліни.

Усі завдання самостійної роботи слухачів поділяються на обов'язкові та вибіркові, виконуються у встановлені терміни, з відповідною максимальною оцінкою та передбачають певні форми звітності щодо їх виконання.

Обов'язкові завдання виконуються кожним без винятку слухачем у процесі вивчення дисципліни, вибіркові завдання є альтернативними.

Індивідуально-консультативна робота

Індивідуально-консультативна робота є формою організації навчальної роботи викладача зі слухачами, яка проводиться з метою посилення мотивації слухачів до пізнавальної діяльності та розвитку їх індивідуальних здібностей.

Індивідуально-консультативна робота проводиться у формі індивідуальних занять, консультацій, перевірки виконання індивідуальних завдань, перевірки та захисту завдань, що винесені на поточний контроль за графіком індивідуально-консультативної роботи викладачів, який затверджується завідувачем кафедри один раз на семестр.

Графік індивідуально-консультативної роботи доводиться до відома слухачів на початку вивчення дисципліни «Розвиток агропродовольчих ринків в умовах євроінтеграції».

КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ

1. Формування пропозиції на внутрішньому сегменті агропродовольчого ринку України.
2. Законодавче та нормативно-правове забезпечення регулювання агропродовольчих ринків в умовах євроінтеграції.
3. Інфраструктура ринків сільськогосподарської продукції та продовольства.
4. Формування ефективної антикартельної та антикорупційної політики у сфері регулювання аграрних ринків.
5. Інструменти аграрної політики щодо регулювання агропродовольчого ринку в контексті європейської інтеграції.
6. Державна підтримка як чинник забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарського виробництва.
7. Методичні підходи щодо обґрунтування обсягів державної підтримки для сільськогосподарського виробництва в розрізі основних видів продукції рослинництва.
8. Методологічні підходи щодо оцінки ефективності державної підтримки сільськогосподарського виробництва.
9. Аналіз тенденцій розвитку торговельної політики членів СОТ.
10. Механізм регулювання сільськогосподарського виробництва в країнах з розвинутою ринковою економікою.
11. Механізми забезпечення продовольчої безпеки.
12. Механізми регулювання попиту.
13. Механізми регулювання пропозиції.
14. Науково- методологічне забезпечення функціонування аграрного сектора економіки України.
15. Особливості, стан і проблеми формування аграрного ринку в Україні.
16. Поняття та сутність продовольчої безпеки країни.
17. Прогнозування тенденцій розвитку ринків продукції рослинництва в Україні.
18. Продовольча безпека як частина національної безпеки України.
19. Процеси глобалізації та світові тенденції щодо розвитку аграрної сфери.
20. Ресурсне забезпечення процесів децентралізації.
21. Реформи періоду 1950-1990 рр.
22. Реформи сучасного періоду. Основні етапи і напрями реформи.
23. Реформування майнових відносин.
24. Розвиток сільськогосподарської кооперації.
25. Світовий досвід щодо продовольчої безпеки.
26. Фінансове забезпечення функціонування аграрного сектора економіки України
27. Аналіз виробництва агропродовольчої продукції.
28. Формування господарських структур ринкового типу.
29. Формування механізму регулювання ринку ресурсів АПК.
30. Механізми регулювання основних ринків продукції рослинництва і тваринництва.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ І ЗАВДАННЯ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

Загальні рекомендації до вивчення дисципліни «Розвиток агропродовольчих ринків в умовах євроінтеграції»

З метою забезпечення ефективного вивчення теоретичного матеріалу слухачам рекомендується:

- здійснювати планування особистого часу шляхом ведення особистого докладного плану-графіка опрацювання тем дисципліни;
- після ознайомлення з теоретичним матеріалом обов'язково відповідати на запитання для самоконтролю.

Щоб ефективно виконати практичні завдання слухачам рекомендується:

- уважно ознайомитися з матеріалами для обов'язкового вивчення та додатковими матеріалами, що пропонуються до конкретної теми;
- послідовно виконувати всі завдання практичних занять та формулювати свої міркування стисло й аргументовано.

Для результативної участі у семінарських заняттях необхідно:

- бути готовими до обговорення запропонованих запитань на форумі в порядку, визначеному викладачем, підготувати для цього свої лаконічні аргументи;

- уважно читати та відповідати на запитання викладача, слухачів.

Для успішного складання підсумкового тесту слухачам рекомендується:

- постійно контролювати рівень засвоєння теоретичного матеріалу курсу шляхом надання відповіді на запитання для самоконтролю.

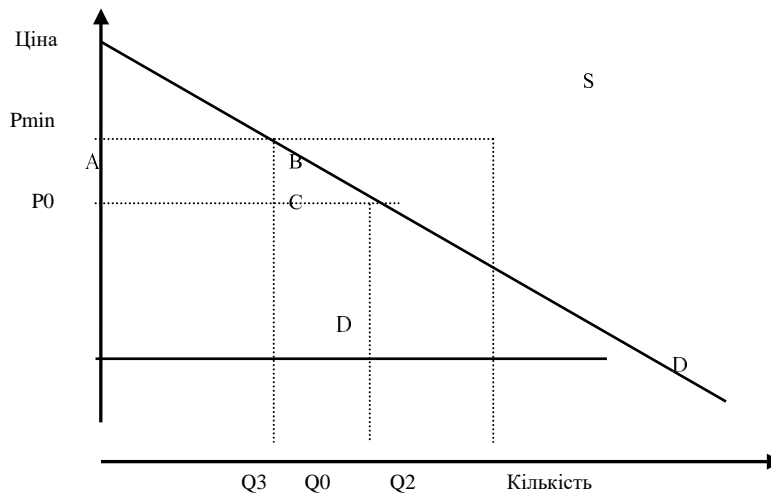
Рекомендації до вивчення дисципліни, запитання для обговорення та перелік рекомендованих джерел наведено при описуванні кожної конкретної теми відповідно до теми заняття.

Контрольні питання, комплекти тестів для визначення рівня засвоєння знань студентами

1. Ринковий механізм – це

1.	форма організації відносин між суб'єктами господарювання, що базується на принципах досконалої конкуренції;
2.	форма організації відносин між суб'єктами господарювання, що базується на принципах економічної свободи, вільної взаємодії попиту і пропозиції;
3.	форма організації відносин між суб'єктами господарювання, що базується на принципах економічної свободи та часткового втручання держави в економіку;
4.	форма організації відносин між суб'єктами господарювання, що базується на принципах директивних методів управління економікою.

2. При використанні інструменту регулювання внутрішнього агропродовольчого ринку, зображеного на рис. 2, економічні втрати споживачів продукції репрезентує площа, позначена як:

3. Який орган державного управління має право виконувати наступні види діяльності: Визначає межі товарного ринку, дає підприємцям обов'язкові для виконання розпорядження про припинення порушень антимонопольного законодавства та про відновлення антимонопольного становища тощо

(у бланку відповідей впишіть відповідну назву)

4. Яке слово пропущене в реченні?

Економічний ..... – це: система соціально-економічних відносин, у якій домінують ринкові регулятори, а роль держави зведена до мінімуму

(у бланку відповідей подати одним словом)

5. Як називається діяльність держави щодо формування та регулювання державного і місцевих бюджетів, а також мобілізації коштів у державну казну з інших джерел

(у бланку відповідей впишіть вірну відповідь двома словами)

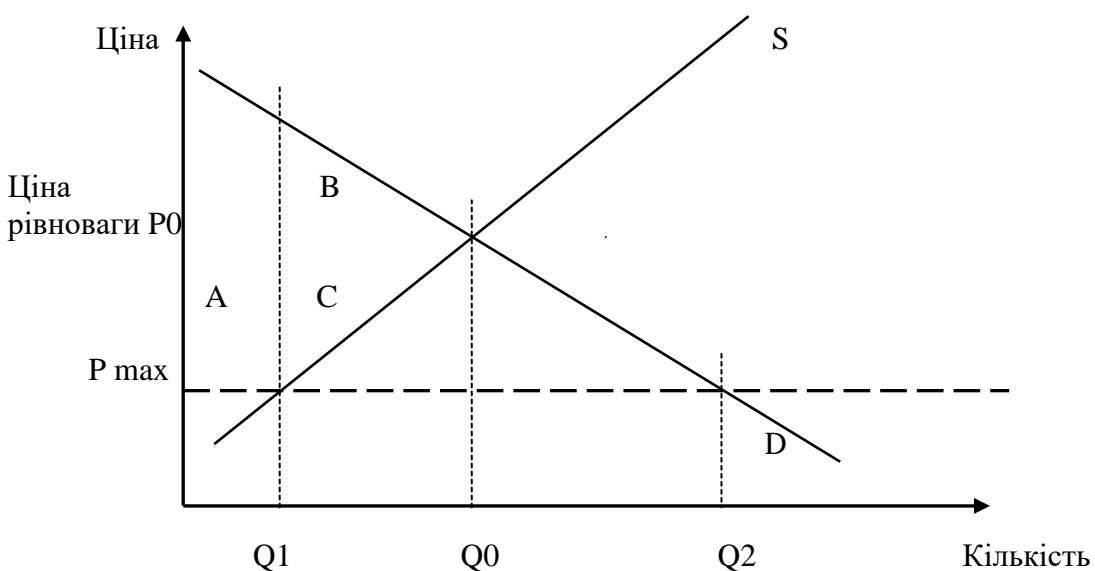
6. Яким видам державних закупівель (інтервенцій) відповідають наведені пояснення?

1. Заставна закупка зерна	А. продаж або придбання с/г продукції на організованому аграрному ринку з метою забезпечення цінової стабільності
2. Державна аграрна інтервенція	В. гарантована державою закупка зерна у с/г товаровиробників на певний термін за заставними цінами при зберіганні за ними, встановлений у договорі заставних закупок зерна строк, права витребувати це зерно
3. Товарна інтервенція	С. зарахування до державного продовольчого резерву об'єкта державного цінового регулювання – предмета застava у разі, коли бюджетна позика та/або плата за її використання не були погашені у строк, передбачений договором
4. Заставна закупівля	Д. продаж с/г продукції при зростанні цін на організованому аграрному ринку понад максимальний рівень, що здійснюється з метою досягнення рівня рівноваги, у тому числі шляхом продажу товарних деривативів

7. Розставити у відповідності до типів економічних систем наступні переваги:

А. Ринковий механізм	1. є автоматичним регулятором економіки
В. Планово-державний механізм	2. надає можливість передбачити й усунути екстерналії
	3. концентрує ресурси і зусилля задля вирішення певної проблеми і створення можливостей швидкого її вирішення
	4. забезпечує збалансованість платоспроможного попиту і пропозиції
	5. забезпечує швидкі структурні зрушення
	6. стимулює підприємницьку активність
	7. сприяє підвищенню ефективності господарювання
	8. надає можливість підтримувати і розвивати соціальну інфраструктуру
	9. оперативно реагує на зміну потреб і сприяє їх задоволенню
	10. гарантує певний соціальний захист населення

8. При використанні інструменту регулювання внутрішнього агропродовольчого ринку, зображеного на рис. 1, економічні втрати споживачів продукції репрезентує площа, позначена як:

9. Основними напрямками комплексного розвитку сільських територій, підвищення соціального захисту і життєвого рівня селян є:

1	забезпечення надійного функціонування соціальної інфраструктури села в нових економічних умовах, формування механізмів і визначення управлінських структур, які забезпечуватимуть їх реалізацію на всіх рівнях
2	відновлення, створення і забезпечення державою формування системи державного регулювання демографічних процесів сільського розвитку
3	наближення та вирівнювання умов життєдіяльності міського і сільського населення, формування комплексної системи підприємств, установ та організацій, які надаватимуть необхідні послуги сільському населенню
4	всі відповіді вірні

10. Науково-технічний потенціал країни

1.	складова соціально-економічної політики держави щодо формування умов науково-технічного розвитку країни, визначення цілей, напрямів, форм її здійснення
2.	сукупність національних ресурсів, необхідних для здійснення науково-технічної діяльності та результати від їх використання
3.	діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію наукових досліджень та розробок, яка зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг
4.	комплекс правових, організаційно-економічних та інших заходів держави, спрямованих на створення належних умов для розвитку інноваційних процесів в економіці, стимулювання впровадження результатів інноваційної діяльності

11. Яке слово пропущене в реченні?

..... модель управління – управління соціально-економічним розвитком країни на основі активного втручання держави у процес розподілу і перерозподілу доходів, створення сильної системи соціального захисту населення, домінування ідей рівності і солідарності	(у бланку відповідей подати одним словом)
---	---

11. Соціальний захист – це

1	система правових, фінансових, економічних заходів, які здійснює держава з метою забезпечення відповідного життєвого рівня громадянам; підтримка найбільш вразливих верств населення від негативного впливу ринкових процесів
2	система зобов'язань держави перед своїми громадянами щодо задоволення їхніх соціальних потреб
3	діяльність держави щодо створення та регулювання соціально-економічних умов життя суспільства з метою підвищення добробуту членів суспільства, усунення негативних наслідків функціонування ринкових процесів, забезпечення соціальної справедливості та соціально-політичної стабільності у країні
4	встановлені законами та іншими нормативно-правовими актами мінімальні розміри оплати праці, доходів громадян, пенсійного забезпечення, соціальної допомоги, розміри інших видів соціальних виплат, які забезпечують рівень життя не нижчий від прожиткового мінімуму

13. Інтервенційні операції – це

1	продаж с/г продукції при зростанні цін на організованому аграрному ринку понад максимальний рівень, що здійснюється з метою досягнення рівня рівноваги, у тому числі шляхом продажу товарних деривативів
2	зарахування до державного продовольчого резерву об'єкта державного цінового регулювання – предмета застава у разі, коли бюджетна позика та/або плата за її використання не були погашені у строк, передбачений договором
3	операції по закупівлі зерна інтервенційного фонду та продаж зерна інтервенційного фонду і продуктів його переробки для підтримання на внутрішньому ринку рівня цін на зерно та продукти його переробки шляхом укладання договорів купівлі-продажу на акредитованих біржах
4	гарантована державою закупка зерна у с/г товаровиробників на певний термін за заставними цінами при зберіганні за ними, встановлений у договорі заставних закупок зерна строк, права витребувати це зерно
5	продаж або придбання с/г продукції на організованому аграрному ринку з метою забезпечення цінової стабільності

14. Який орган державного управління має право виконувати наступні функції: Забезпечує державний суверенітет і економічну самостійність України, здійснення внутрішньої і зовнішньої політики держави; виконання Конституції і законів України, актів Президента України; забезпечує проведення фінансової, цінової, інвестиційної та податкової політики.

(у бланку відповідей впишіть відповідну назву)

15. Інноваційна діяльність – це

1.	складова соціально-економічної політики держави щодо формування умов науково-технічного розвитку країни, визначення цілей, напрямів, форм її здійснення
2.	сукупність національних ресурсів, необхідних для здійснення науково-технічної діяльності та результати від їх використання
3.	діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію наукових досліджень, розробок, яка зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг
4.	комплекс правових, організаційно-економічних та інших заходів, спрямованих на створення належних умов для розвитку інноваційних процесів в економіці, стимулювання впровадження результатів інноваційної діяльності у виробництво

16. Розставити у відповідності до типів економічних систем наступні недоліки:

А. Ринковий механізм	11. нездатний забезпечити конкурентне середовище 12. обумовлює монополізм держави 13. обумовлює безробіття
В. Планово- державний механізм	14. спричиняє велику диференціацію населення за доходами 15. закріплює низьку якість і вузький асортимент продукції 16. виявляю руйнівну дію на навколишнє середовище 17. породжує бюрократизм, хабарництво, корупцію 18. не стимулює НТП та інновації в економіці 19. не забезпечує задоволення соціально-економічних потреб суспільства 20. пригнічує економічну свободу, конкуренцію 21. виключає приватну ініціативу

17. Яким моделям державного регулювання економіки відповідають наведені пояснення?

1. Американська	А. управління соціально-економічним розвитком країни на основі активного втручання держави у процес розподілу і перерозподілу доходів, створення сильної системи соціального захисту населення, домінування ідей рівності і солідарності
2. Японська	В. система управління національною економікою з використанням ринкових регуляторів, насамперед конкуренції, веденням на державному рівні ефективної системи соціального захисту громадян
3. Шведська	С. лібералізована система управління національною економікою, у якій основний акцент переноситься на ринкові регулятори економічних процесів, державне регулювання зводиться до використання правових і опосередкованих методів з метою створення «правил гри» і сприятливих умов для розвитку бізнесу
4. Німецька	Д. централізоване регулювання соціально-економічного розвитку країни з боку держави на основі використання економічних, опосередкованих та неформальних методів державного регулювання економіки

18. Яке слово пропущене в реченні?

.....означає державний нагляд і контроль за виконанням і дотриманням законів, нормативних актів, економічних, екологічних та соціальних стандартів тощо	(у бланку відповідей подати двома словами)
---	--

19. Яке слово пропущене в реченні?

.....передбачає регулювання державою соціально-економічних відносин (наприклад, між підприємцями і робітниками), перерозподіл доходів, забезпечення соціального захисту та соціальних гарантій, збереження навколишнього середовища	(у бланку відповідей подати двома словами)
---	--

20. Основними напрямками соціальної політики України є:

1.	створення належних умов для забезпечення кожним працівником свого добробуту за рахунок особистого трудового вкладу, підприємництва та ділової активності
2.	державне соціальне забезпечення і допомога при втраті заробітку з будь-яких причин
3.	забезпечення оптимального і стабільного фінансування, державної підтримки розвитку соціальної сфери — освіти, науки, медицини, культури
4.	усі відповіді вірні

21. Модель соціального захисту в плановій економіці

1.	базується на ефективній системі соціального захисту, в основі якої лежать значні державні (понад 50 %) та недержавні кошти
2.	забезпечує високий рівень і якість життя основної частини населення, стимулює членів суспільства до самовдосконалення
3.	зорієнтована переважно на захист соціально вразливих верств населення
4.	політика заробітної платні спрямовується на загальну зайнятість населення

22. Соціальний захист працездатного населення здійснюється через

1.	визначення мінімальної заробітної платні, мінімальних споживчих бюджетів, прожиткового мінімуму
2.	створення державних і недержавних пенсійних фондів та фондів соціального захисту
3.	зміни умов оплати праці, розробки нової системи пенсійного забезпечення, допомоги, стипендій, окладів у бюджетних організаціях і установах та їх фінансовезабезпечення
4.	усі відповіді вірні

23. Яке слово пропущене в реченні?

Економічний .....передбачає значний вплив держави на соціально-економічний розвиток держави	(у бланку відповідей подати одним словом)
---	---

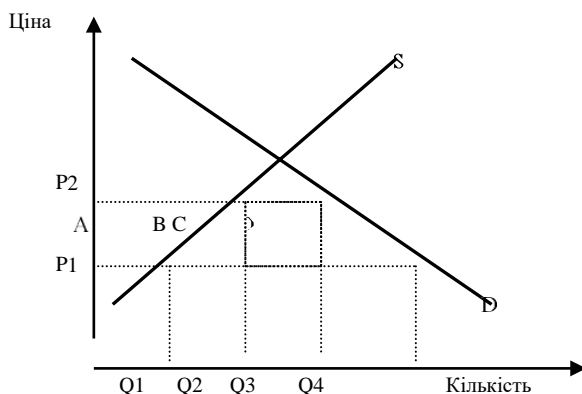
24. Яким сферам державного регулювання відповідають наведені пояснення?

1. Державне регулювання АПК	А. реалізації економічної, науково-технічної і соціальної політики сільських територій
2. Державне регулювання інвестиційної діяльності АПК	В. вплив держави на соціально-економічний розвиток країни
3. Державне регулювання економіки	С. система заходів, інструментів, методів і засобів задля здійснення підтримуючої, компенсаційної та регулюючої діяльності держави, за допомогою яких держава впливає на діяльність суб'єктів господарювання і ринкову кон'юнктуру з метою створення нормальних умов для ефективного функціонування ринків с/г продукції

25. Як називається комплекс законів, постанов та інших нормативно-правових документів щодо регулювання аграрного сектору

(у бланку відповідей впишіть вірну відповідь двома словами)
---

26. Доходи, отримані державним бюджетом завдяки стягненню мита при імпорті продукції, репрезентує площа, позначена на рис. 3 як:

27. Зміст аграрної політики держави

1	приватизація об'єктів АПК
2	забезпечення умов для створення сучасних фінансово-економічних, правових та організаційно-інституційних відносин в агропромисловій сфері
3	інформаційне забезпечення пропаганди реформ
4	усі відповіді вірні

28. Як називається система соціально-економічних відносин, у якій домінують ринкові регулятори, а роль держави зведена до мінімуму:

(у бланку відповідей впишіть вірну відповідь двома словами)
---

29. Як називається система правових, фінансових, економічних заходів, які здійснює держава з метою забезпечення відповідного життєвого рівня громадянам; підтримка найбільш вразливих верств населення від негативного впливу ринкових процесів:

(у бланку відповідей впишіть вірну відповідь двома словами)
---

30. Як називається форма організації відносин між суб'єктами господарювання, що базується на принципах економічної свободи, вільної взаємодії попиту і пропозиції:

(у бланку відповідей впишіть вірну відповідь двома словами)

Методи навчання

У процесі викладання навчальної дисципліни для активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів передбачене застосування як активних, так і інтерактивних навчальних технологій, серед яких: лекції проблемного характеру, міні-лекції, робота в малих групах, семінари- дискусії, мозкові атаки, кейс-метод, презентації, ознайомлювальні (початкові) ігри, метод проектної роботи, комп'ютерні симуляції, метод Дельфі, метод сценаріїв, банки візуального супроводу.

Основні відмінності активних та інтерактивних методів навчання від традиційних визначаються не тільки методикою і технікою викладання, але й високою ефективністю навчального процесу, який виявляється у: високій мотивації студентів; закріпленні теоретичних знань на практиці; підвищенні самосвідомості студентів; формуванні здатності приймати самостійні рішення; формуванні здатності до ухвалення колективних рішень; формуванні здатності до соціальної інтеграції; набуття навичок вирішення конфліктів; розвитку здатності до знаходження компромісів.

Лекції проблемного характеру – один із найважливіших елементів проблемного навчання студентів. Вони передбачають поряд із розглядом основного лекційного матеріалу встановлення та розгляд кола проблемних питань дискусійного характеру, які недостатньо розроблені в науці й мають актуальне значення для теорії та практики. Лекції проблемного характеру відрізняються поглибленою аргументацією матеріалу, що викладається. Вони сприяють формуванню у студентів самостійного творчого мислення, прищеплюють їм пізнавальні навички. Студенти стають учасниками наукового пошуку та вирішення проблемних ситуацій.

Міні-лекції передбачають викладення навчального матеріалу за короткий проміжок часу й характеризуються значною ємністю, складністю логічних побудов, образів, доказів та узагальнень. Вони проводяться, як правило, як частина заняття-дослідження. Міні-лекції відрізняються від повноформатних лекцій значно меншою тривалістю. Зазвичай міні-лекції тривають не більше 10 – 15 хвилин і використовуються для того, щоб стисло донести нову інформацію до всіх слухачів. Міні-лекції часто застосовуються як частини цілісної теми, яку бажано викладати повноформатною лекцією, щоб не втомлювати аудиторію. Тоді інформація надається по черзі кількома окремими сегментами, між якими застосовуються інші форми й методинавчання.

Семінари-дискусії передбачають обмін думками і поглядами учасників з приводу даної теми, а також розвивають мислення, допомагають формувати погляди та переконання, виробляють вміння формулювати думки й висловлювати їх. Робота в малих групах дає змогу структурувати практично-семінарські заняття за формою і змістом, створює можливості для участі кожного студента в роботі за темою заняття, забезпечує формування особистісних якостей та досвіду соціального спілкування.

Мозкові атаки – метод розв'язання невідкладних завдань, сутність якого полягає в тому, щоб висловити якомога більшу кількість ідей за дуже обмежений проміжок часу, обговорити і здійснити їх селекцію.

Презентації – виступи перед аудиторією, що використовуються для представлення певних досягнень, результатів роботи групи звіту про виконання індивідуальних завдань, проектних робіт. Презентації можуть бути як індивідуальними, наприклад виступ одного слухача, так і колективними, тобто виступи двох та більше слухачів.

Метод Дельфі використовується з метою досягнення консенсусу в експертних оцінках і передбачає надання можливості висловити свої думки групі експертів, що працюють індивідуально в різних місцях. При виборі управлінського рішення за цим методом академічну групу розділяють, наприклад, на п'ять малих груп. Чотири групи є робочими, вони розробляють і приймають управлінське рішення, а п'ята група є експертною. Аналіз та варіанти управлінських рішень робочих груп усереднюються цією групою. Експертна група може бути поділена за спеціалізаціями.

Комп'ютерна симуляція (гра) – це метод навчання, що спирається на використання спеціальних комп'ютерних програм, за допомогою яких можливе віртуальне моделювання бізнес-процесу. Студенти можуть змінювати параметри й дані, приймати рішення та аналізувати наслідки таких рішень. Метою використання даного методу є розвиток системного мислення студентів, їх здібностей до планування, формування вмінь розпізнавати й аналізувати проблеми, порівнювати й оцінювати альтернативи, приймати оптимальні рішення й діяти в умовах обмеженого часу. Метод сценаріїв полягає в розробці ймовірних моделей поведінки та розвитку конкретних явищ у перспективі. Банки візуального супроводу сприяють активізації процесу навчання за темами навчальної дисципліни за допомогою наочності.

Форми контролю.

Підсумковий контроль успішності навчання аспіранта (здобувача) проводиться у формі: екзамен – за результатами вивчення дисциплін професійної підготовки. Кінцевим результатом навчання аспіранта (здобувача) є належним чином оформлений, за результатами наукових досліджень, рукопис дисертації, її публічний захист та присудження йому наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 051 – Економіка.

Система оцінювання сформованих компетентностей у студентів враховує види занять, які згідно з програмою навчальної дисципліни передбачають лекційні, семінарські, практичні заняття, а також виконання самостійної роботи. Оцінювання сформованих компетентностей у студентів здійснюється за накопичувальною 100-бальною системою.

Згідно з рекомендаціями Європейської кредитно-трансферної та акумулюючої системи (ECTS) і наказом МОН України від 20.10.2004 № 812 –Про особливості впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу| здійснюють поточний і підсумковий контроль знань і умінь студентів. Поточний контроль проводять під час виконання практичних занять, індивідуальних завдань, контроль за засвоєнням певного модуля (модульний контроль).

Підсумковий контроль – під час складання екзамену.

За виконання робіт, які не передбачені навчальним планом, але сприяють підвищенню знань та умінь студентів з навчальної дисципліни (доповідь на науковій конференції, здобуття призового місця на олімпіадах, виготовлення макетів, підготовка наочних посібників тощо) рішенням кафедри студенту може надаватися до 100 % від загальної кількості умовних балів з навчальної дисципліни. Навчальна дисципліна складається із 2-х змістових модулів, їх характеристику наведено у табл. 2. Кожен змістовий модуль за темами навчальних занять оцінюється у балах, враховуючи навчальні заняття, виконання індивідуальних завдань та модульний контроль.

Контрольні заходи включають:

поточний контроль, що здійснюється протягом семестру під час проведення лекційних, практичних, семінарських занять і оцінюється сумою набраних балів (максимальна сума – 60 балів; мінімальна сума, що доз- воляє студенту скласти іспит, – 35 балів);

модульний контроль, що проводиться з урахуванням поточного контролю за відповідний змістовий модуль і має на меті інтегровану оцінку результатів навчання студента після вивчення матеріалу з логічно завершеної частини дисципліни – змістового модуля;

підсумковий/семестровий контроль, що проводиться у формі семестрового екзамену, відповідно до графіку навчального процесу.

Поточний контроль з даної навчальної дисципліни проводиться в таких формах:

активна робота на лекційних заняттях;

активна участь у виконанні практичних завдань;

активна участь у дискусії та презентації матеріалу на семінарських заняттях;

захист індивідуального та комплексного розрахункового завдання; перевірка есе за заданою тематикою;

проведення поточного тестування; проведення письмової контрольної роботи; експрес-опитування;

проведення диктанту за лекційним матеріалом.

Модульний контроль з даної навчальної дисципліни проводиться у формі колоквиуму. *Колоквиум* – це форма перевірки й оцінювання знань студентів у системі освіти у вищих навчальних закладах. Проводиться як проміжний міні-екзамен з ініціативи викладача.

Підсумковий/семестровий контроль проводиться у формі семестрового екзамену. *Семестрові екзамени* – форма оцінки підсумкового засвоєння студентами теоретичного та практичного матеріалу з окремої навчальної дисципліни, що проводиться як контрольний захід.

Порядок проведення поточного оцінювання знань студентів. Оцінювання знань студента під час семінарських і практичних занять та виконання індивідуальних завдань проводиться за накопичувальною 100-бальною системою за такими критеріями:

розуміння, ступінь засвоєння теорії та методології проблем, що розглядаються;

ступінь засвоєння фактичного матеріалу навчальної дисципліни; ознайомлення з рекомендованою літературою, а також із сучасною

літературою з питань, що розглядаються;

вміння поєднувати теорію з практикою при розгляді виробничих ситуацій, розв'язанні задач, проведенні розрахунків у процесі виконання індивідуальних завдань та завдань, винесених на розгляд в аудиторії;

логіка, структура, стиль викладу матеріалу в письмових роботах і при виступах в аудиторії, вміння обґрунтовувати свою позицію, здійснювати узагальнення інформації та робити висновки;

арифметична правильність виконання індивідуального та комплексного розрахункового завдання.

Максимально можливий бал за конкретним завданням ставиться за умови відповідності індивідуального завдання студента або його усної відповіді всім зазначеним критеріям. Відсутність тієї або іншої складової знижує кількість балів. При оцінюванні індивідуальних завдань увага також приділяється якості, самостійності та своєчасності здачі виконаних завдань викладачу, згідно з графіком навчального процесу. Якщо якась із вимог не буде виконана, то бали будуть знижені.

Поточний тестовий контроль проводиться 1 раз за семестр. Тест включає запитання одиничного і множинного вибору щодо перевірки знань основних категорій навчальної дисципліни. Письмова контрольна робота проводиться 4 рази за семестр та включає практичні завдання різного рівня складності відповідно до тем змістового модуля.

Критерії оцінювання позааудиторної самостійної роботи студентів. Загальними критеріями, за якими здійснюється оцінювання позааудиторної самостійної роботи студентів, є: глибина і міцність знань, рівень мислення, вміння систематизувати знання за окремими темами, вміння робити обґрунтовані висновки, володіння категорійним апаратом, навички і прийоми виконання практичних завдань, вміння знаходити необхідну інформацію, здійснювати її систематизацію та обробку, самореалізація на практичних та семінарських заняттях. Критеріями оцінювання є: здатність проводити критичну та незалежну оцінку певних проблемних питань; вміння пояснювати альтернативні погляди та наявність власної точки зору, позиції на певне проблемне питання; застосування аналітичних підходів; якість і чіткість викладення міркувань; логіка, структуризація та обґрунтованість висновків щодо конкретної проблеми; самостійність виконання роботи; грамотність подачі матеріалу; використання методів порівняння, узагальнення понять та явищ; оформлення роботи.

Порядок підсумкового контролю з навчальної дисципліни

Підсумковий контроль знань та компетентностей студентів з навчальної дисципліни здійснюється на підставі проведення семестрового екзамену. Студент, який із поважних причин, підтверджених документально, не мав можливості брати участь у формах поточного контролю, тобто не склав

змістовий модуль, має право на його відпрацювання у двотижневий термін після повернення до навчання за розпорядженням декана факультету відповідно до встановленого терміну.

Студент не може бути допущений до складання екзамену, якщо кількість балів, одержаних за результатами перевірки успішності під час поточного та модульного контролю відповідно до змістового модуля впродовж семестру, в сумі не досягла 35 балів. Після екзаменаційної сесії декан факультету видає розпорядження про ліквідацію академічної заборгованості. У встановлений термін студент добирає залікові бали.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Кирилов Ю.Є. Розвиток аграрного сектору економіки в умовах глобалізації / Кирилов Ю.Є. // Економіка АПК. – 2016. – № 5. – С. 23.
2. Шайнер П. Зовнішні ринки та агропродовольчий сектор Польщі / Шайнер П. // Економіка АПК. – 2016. – № 1. – С. 84.
3. Діброва А.Д., Одосій О.В. Основні тенденції розвитку зовнішньої торгівлі агропродовольчою продукцією // Економіка АПК. – 2012. – № 2. – С. 95–102.
4. Національна економіка України в умовах глобалізації: Кол. монографія. Розділ 9 – Інформаційне забезпечення прийняття рішень в умовах глобалізації економіки, п. 9.3, К. : ДКС центр, 2015. – 470 с. – Вдовенко Н.М., Рибальченко К.О. Інформаційне забезпечення системи прогнозних і програмних документів розвитку аквакультури в умовах глобальних трансформаційних процесів (С. 283–311).
5. Онегіна В.М. Інституційна основа аграрної політики: українські реалії й досвід США та ЄС / Онегіна В.М., Шibaєва Н.В. // Економіка АПК. – 2016. – № 1. – С. 17.
6. Козак О.А. Розвиток зернової галузі України на сучасному етапі / Козак О.А., Грищенко О.Ю. // Економіка АПК. – 2016. – № 1. – С. 38.
7. Юрченко А.Д. Державне регулювання аграрної сфери США / Юрченко А.Д. // Економіка АПК. – 2016. – № 1. – С. 92.
8. Кирилов Ю. Є. Формування ефективного організаційно-економічного механізму інвестування аграрного сектору економіки України / Ю. Є. Кирилов // АгроСвіт. – 2015. – № 8. – С. 18–24.
9. Єщенко П.С. Пошук нової парадигми розвитку економіки – категоричний імператив часу / П.С. Єщенко, А.Г. Арсеєнко // Економічна теорія. – 2012. – № 4 – С. 5 – 18.
10. Діброва А.Д. Економічні наслідки та результати вступу України до СОТ для сільського господарства країни, споживачів продовольства й держави / Діброва А.Д., Діброва Л.В. // Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі України, 2009. – №3. – С. 240–247.
11. Котовенко М.А. Інструменти регулювання аграрного ринку / М.А. Котовенко // Економіка та держава. – 2007. – № 10. – С. 98-100.
12. Діброва А. Д. Державне регулювання сільськогосподарського виробництва: теорія, методологія, практика / Діброва А. Д. – К. : Формат, 2008. – 488 с.
13. Котовенко М.А. Державна підтримка різних форм господарювання на агропродовольчому ринку / М.А. Котовенко // Фінансовий механізм державного управління економікою України: зб. наук. праць Донецького державного університету управління. Т. VIII, вип. 85, (Серія – Державне управління). – Донецьк: ДонДУУ, 2007. – С. 206-215.
14. Котовенко М.А. Чинники державного регулювання агропродовольчого ринку / М.А. Котовенко // Економіка та держава. – 2007. – № 9. – С. 79-81.